మార్గాలూ వివరించాను. తరువాత ప్రకరణంలో చిన్న మొత్తాలు అప్పులుగా తెచ్చే విధానములను గురించీ అవి తీర్చడానికి అవలంబింప వలసిన మార్గాలనుగురించీ కొన్ని రహస్యాలు చెప్పదలచుకొన్నాను.

7. చిన్న అప్పుల పైసలా

కొద్ది జీతగాళ్లు, అనగా యాభయ్యో, అరవయ్యో జీతం పుచ్చుకొనేవాళ్లు, పైన సూచించిన విధంగా పెద్ద పెద్ద అప్పులు పుట్టించ లేరు. అటువంటి వాళ్ళు ఎల్లాగ బ్రతకవలె నన్నది ప్రకృత విషయము. వాళ్ళు సుఖంగా బ్రతకవలె నంటే కొన్ని అప్పులు చేయకా తప్పదు, వాటిని న్యాయంగా తీర్చకా తప్పదు. ఆ విషయాన్ని గురించే ఈ ప్రకరణంలో ముచ్చటిస్తాను.

చిన్న అప్పులు చేసే వాళ్లు కూడా పెద్ద అప్పులు చేసే వాళ్ళు అవలంబించిన పద్ధతులనే అవలంబించ వలసి ఉంటుంది. దండయాత్ర సాగించే పద్ధతులు కూడా అవే!

ఈ రకం మనుష్యులు పదీ ఇరవై అప్పు పుచ్చుకొంటూ ఉంటారు. ఇక్కడ కూడా ఓ చిన్న ధర్మ సూత్రం ఉన్నది. పది రూపాయలు అప్పు కావలసి వస్తే యాభై అడగడము మంచిది. అంత పెద్ద మొత్తం అడిగిన తరువాత, నీకు పదో పదిహేనో విదిల్చి నిన్ను వదలించు

కొనడము అతనికీ సంతోషంగా ఉంటుంది. ఎట్లాగయు తేనేం అవతలవాడు నీకు సంతోషంగా అప్పు ఇయ్య డమే నీకు కావలసింది! ఆ కాస్తా చేతిలో వేసుకొని నీవు చక్కా పోవచ్చు.

* చిన్న మొత్తాలు తెచ్చే విషయంలో కూడా పదిమంది దగ్గర అయిదు చొప్పున తెచ్చేకంటే ఒకరి దగ్గరే యాభై తేవడము తెలివైన పని. ఒకవేళ ఆ అప్పు తీర్చలేక పోవడము సంభవిస్తే నీవు ఒక్కడికే ఎగ గొట్టిన వాడవు అవుతావు! అందరికీ అప్పులు ఎగగొట్టి నాడని అనిపించుకోవడము భరింపరాని అపకీర్తి. సంసార పక్షంలో ఒకరికో ఇద్దరికో ఎగగొట్టడము ఎక్కడైనా ఉంది! ఆ విషయాన్ని ఎవరూ విపరీతంగా చూడరు.

ఇల్లాగ చిన్న చిన్న బదుళ్లు తెచ్చేటప్పుడు పొరుగూరులో ఉన్న వాళ్ళ దగ్గర నుంచీ దూరపు పేట లలో ఉండేవాళ్ళ దగ్గర నుంచీ మాత్రమే చిన్న చిన్న పెద్ద మొత్తాలు, అంటే పది, ఇరవై, యాభై తెస్తూ ఉండు. ఇందులో లాభం ఏమిటీ అంటే ఆ పదీ వసూలు చేసుకొంటానికి ఆ పెద్దమనిషి నాలుగైదుమైళ్లు నడిచి రావడానికి బద్ధకిస్తాడు. ఊళ్లో వాళ్ళ దగ్గర ఒక్కొక్కళ్ళ దగ్గర అయిదేసి కంటె ఎక్కువ పుచ్చుకొనక పోవడమే

* భ. కా. అభిప్రాయ భేదం

మంచిది. పెద్దపెద్ద మొత్తాలు అప్పుగా తేవడానికి ఏమే పద్ధతులు అవలంబించినామో ఈ చిన్న మొత్తాలు తేవడానికికూడా అవే పద్ధతులు పనికివస్తవి.

ఇక ఈ చిన్నచిన్న చేబదుళ్లు తీర్చుటకు కూడా ఆ పద్ధతులే బాగా పనికివస్తవి. అప్పు ఇచ్చిన వాడికి కనుపించకుండా తిరుగుట అనే పద్ధతి ఒకటుంది అని చెప్పినాను. దానికి "రుక్మిణీనాధీయము" అని పేరు. ఆ పద్ధతి వలననే ఒక ఆరు నెలలలో చాలా చిన్న చిన్న అప్పులు తీరిపోతవి.

ఈ విషయంలో నేను ఇంత చెపుతున్నా ఇంకా ఏవో సందేహాలు పెట్టుకొని కూర్చొనడం అనవసరం. ఆ పద్ధతివలన మా శాస్త్రి ఏమిటి నేనేమిటి, ఇంకా ఎంతోమందిమి చిల్లర అప్పులు సాపుగా తీర్చివేసి నాము. మమ్ములను నమ్మవలసిందని కోరుతున్నాను.

పోతే పొరుగూరు వాళ్ళ సంగతి. నీకు అప్పుగా ఇచ్చిన పాతికా పరకా మళ్ళా వసూలు చేసుకుందామని వాళ్ళు పని గట్టుక వచ్చి అడుగరు. కనపడ్డపుడు అడుగు దాము అనుకొంటారు. నీవు వాళ్ళకు కనపడవు కాబట్టి ఇక భయములేదు.

అయితే ఒకప్పుడు వాళ్ళు నీకు ఈ విషయమై జ్ఞాపకం చేస్తూ కబురు చేస్తారు ఆ కబురు తెచ్చిన వాడితో "రేపు ఫస్టు తారీఖున జీతం రావడముతోనే

తెచ్చి ఇస్తాను. ఇంకా ఆలస్యం చేస్తానుటయ్యా! ఛా! ఛా! వెధవది పది రూపాయలు తీసుకొని ఇంత కాలం గడపడము నాకూ సిగ్గుగానే ఉన్నది" అని మంచిమాటలు చెప్పి అతనిని పంపివేసెయ్యి.

జ్ఞాపకం పెట్టుకొని సరిగ్గా నెల ఆఖరుకు అతడు రాడు, ఒకరోజు ముందుగా వస్తే. "ముందుగా వస్తే నా దగ్గర డబ్బు ఎక్కడుంటుందయ్యా? ఫస్టు తారీఖునే వస్తుంది. ఈ లోపున నీవు ఎన్నిసార్లు తిరిగినా లాభం లేదు" అను. కాస్త ఆలస్యంగా వస్తే ఏమనవలెనూ అంటే "ఏమయ్యా ఫస్టున రాకపోతివి! ఆ పదిరూపాయలూ ముడుపుగట్టి పెట్టి అడుగున పారేశాను. నిన్నటి దాకా ఆ ముడుపు ముడుపుగానే ఉన్నది. నిన్ననే ఆ పొట్లం తీసి ఏదో అవసరానికి వాడేశాను. సామాన్య సంసారాలు కావు బాబూ! ఏదో అవసరం వస్తుంది. ఇక ఎందుకూ ఈ నెల ఆఖరుకు తప్పకుండా ఇచ్చి వేస్తాను. ఇక ఆలస్యం చేయను బాబూ" అను.

సరిగ్గా ఫస్టుతారీఖుకు వస్తాడూ ఆ ఆసామి! రాలేడు. మళ్ళీ ఆలస్యంగానే వస్తాడు. వచ్చి రావడముతోనే, నీవే అతనిమీద విరుచుకపడి, "ఏమిటయ్యా! రమ్మన్నపుడు వస్తే ఇచ్చేసే వాణ్ణి. నీ ఇష్టం వచ్చినప్పుడు వచ్చి గొంతుక మీద కూర్చుంటే, ఎక్కడ నుంచి వస్తుందయ్యా డబ్బు!" అని కోపంగా అరువు.

ముందుగా నీవే కోపంగా విరుచుక పడడం వలన ఆ వచ్చిన వాడు తనదే తప్పు అని అనుకొని నోరు మూసికొని, వచ్చిన దారినే వెళ్లిపోతాడు.

ఈ కోప్పడడము కూడా ఒక ధర్మాన్ని అనుసరించి నడుస్తుందని జ్ఞాపకం ఉంచుకో. ఏమిటీ అంటే, ఆ అరవడములో గొంతు యొక్క స్థాయి పక్క వాయిద్యానికి అనుగుణంగా ఉండాలె. ఎదుట మనిషి కొంచెం మెత్తపడితే నీవు గొంతు పెద్దది చేసి షడ్జమంలో పాడవచ్చు. లేకపోతే మందరం లోనే సాగనియ్యి.

ఇంకొక ధర్మ రహస్యం కూడా ఉన్నది. అతడు కోపంతో మాట్లాడితే నీవు కాస్త తగ్గు. అది లొంగిపోవడము ఎంతమాత్రమూ కాదు. ప్లాను ప్రకారం వెనక్కు తప్పుకోవడము అంటారు. అదను తప్పివస్తే అణగి మణగి ఉండడము నేర్పూ వివేకమూ అవుతుంది గాని మరొకటీ మరొకటీ కానేరదు.

అవతల పెద్దమనిషి కాసేపు అరచి అరచి నోరు నొప్పి పెట్టి ఊరుకుంటాడు. ఊరుకోక ఏమిచేస్తాడు! అతడు ఊరుకొన్న తరువాత నీవు నోరు పెద్దది చేసినా ఫరవాలేదు.

ఇంకొక పద్ధతి ఏమిటీ అంటే అప్పు ఇచ్చిన పెద్ద మనిషి కనబడటముతోనే, అతను ఇంకా పెదవి విప్పక పూర్వమే .నీవు నీ పాట ప్రారంభించి ఇంట్లో పిల్లలను

జ్వరాలు రావడమూ, అప్పుడే ఎవరో బంధువులు వచ్చి కూర్చోనడమూ మొదలైన విషయాలను గురించి పెద్ద పెట్టున అంగలారుస్తూ అవతలవాడికి ఊపిరి ఆడకుండా గోలపెట్టు. నీ కష్టాలన్నీ విన్న తరువాత కూడా ఆ వెధవ పదిరూపాయలు ఇస్తే గాని వీల్లేదని అనడు ఎంత కఠిన హృదయుడైనా!

ఇల్లాగ అడిగి అడిగి విసుగుపుట్టి "ఛా! పోతే పోయిన్నై లే, వెధవ పదిరూపాయలు, దీనికోసం పని మానుకొని ఎవరు తిరుగుతారు ఆయన చుట్టూ, అని అనుకొని ఊరుకొంటాడు ఆ అప్పు ఇచ్చిన పెద్దమనిషి. దానితో ఆ అప్పు న్యాయంగా తీర్చబడినట్టు నీవు భావించవచ్చు.

అల్లాగ భావించి ఆ విషయమై మరిచి పోవడము ఎంత అయినా అవసరము. జ్ఞాపకం ఉంచుకొంటే అదో రకమైన బాధ కలుగుతుంది. ఆ విషయము కుసుపులాగ సలుపుతూ ఉంటుంది. అందుకని నీకు ఆ విషయము పూర్తిగా జ్ఞాపకం లేకుండా పోవడము అవసరము. ఎప్పుడైతే ఆ విషయమై పూర్తిగా మరచిపోగలుగుతావో అప్పుడు నీ అప్పు అణాపైసలతో తీరిందన్నమాట! ఈ మరచిపోయే శక్తిని భగవంతుడు నీకు ఇందుకే ఇచ్చినాడు అని తెలుసుకో! అప్పులు తీర్చే మార్గాలలో మరచిపోవడము చాలా ఉత్తమమైనటువంటిదన్నీ

ప్రధానమైనటువంటిదన్న అన్న సంగతి ఎప్పుడూ మరవకు.

అప్పులు ఇచ్చిన ఆసామి నీవు పెద్దగా అరిచి గోల చేసినపుడు ఊరుకొన్నా, మళ్ళీ నీవు కనపడినప్పుడు ఈ విషయమై ఎత్తే అవకాశం ఉన్నది. అందుకని మళ్లీ అతని ఎదుట పడకుండా తప్పించుకు తిరుగు.

అంతే కాకుండా ఆ క్షణం నుంచి అతణ్ణి పరమ విరోధిలాగ చూడు. అప్పు ఇచ్చినవాడు ఇచ్చినట్లు ఊరుకోక ఎప్పుడైతే మళ్ళీ నిన్ను అడిగినాడో ఆ క్షణాన్నుంచీ, వాడు నీకు గర్భశత్రువు అని తెలుసుకో. నాయనా! దుష్టుడికి దూరంగా ఉండడము మంచిది కాబట్టి నీవు అతనికి కనపడనేవద్దు. ఒకవేళ కర్మంజాలక కనపడితే అతనివంక కొరకొరా జూచి, కళ్ళలో నిప్పులు కురిపించి, పాములాగ బుసలుకొట్టి, సింహములాగు గుర్రు పెట్టి, మాట్లాడితే చంపుతాడురా బాబో అని అనుకొనే లాగున ప్రవర్తించాలె. ఒకవేళ మాట్లాడితే, కస్సు మను, బుస్సుమను, ఏదోవిధంగా అతనిని బెదరగొట్ట డమే మనకు కావలసింది.

ఈ ప్రకరణము చాలాబాగా పనిచేసింది. చాలా మంది ఈపద్ధతి వలన ఋణబాధనుండి విముక్తులైనారు.

అయితే కొంతమంది మొండివాళ్లు ఈ బెదరింపు లకు లొంగక వెంటబడి అడిగితే అప్పుడు ప్రకరణం

మార్చ వలసి ఉంటుంది. అప్పుడు ఏమనాలంటే, "ఏమి టయ్యా వెధవ పది రూపాయల కోసం తెగ తిరుగు తున్నావు. ఇవ్వాళ ఆదివారం బ్యాంకికి సెలవు. రేపు తీసి ఉంచుతాను. ఎల్లుండి ప్రొద్దున్నే ఆరు గంటలకు వచ్చి తీసుకు పో" అను. అప్పటికి ఆ పీడ వదులుతుంది. ఎల్లుండి ఉదయము, ఎట్లాగూ నీవు ఇంట్లో ఉండవు. తెల్లవారు ఝామున నాల్గు గంటల బండికే నీవు బెజ వాడ వెళ్లావని మీవాళ్ళు వచ్చినవాళ్ళతో చెపుతారు. ఆ సంగతి నీవు నేర్పే ఉంచినావుగా! ఇక భయమెం దుకు? ఆ విధంగా పదిసార్లు తిరిగి విసుగు పుట్టి వాడే ఊరుకొంటాడు. ఈ విధంగానూ తీర్చి పారెయ్యవచ్చు మన బాకీలను. బాకీ తీరడమే మనకు కావలిసింది. ఎట్లా తీరితేనేమి?

ఇంకొక పద్ధతిలో కూడా బాకీలు తీర్చవచ్చు. "చూడండి, మిమ్మల్ని తిప్పడము ఏమీ మర్యాదగా లేదు. మీ ఊళ్ళో గొత్తిపాటి సుబ్బయ్యగారు ఉన్నారు ఎరుగుదురుగా? ఆయనకు ఒక ఉత్తరం ఇస్తాను. తీసికొని వెళ్ళి ఆయనకు ఇయ్యండి. వెంటనే మీకు డబ్బు ఇచ్చే స్తారు" అను.

ఆ సుబ్బయ్యగారు పెద్దమనిషి అని అందరికీ తెలుసు. అందుకని ఉత్తరం పుచ్చుకొని ఆ ఆసామి సంతోషంగా వెళ్ళిపోతాడు. ఆ సుబ్బయ్యగారు వట్టి అమాయకుడు. నీకు కాస్త తెలిసినవాడైతే ఇవ్వనూ

ఇస్తాడు. ఇవ్వక "ఈయన ఎవరో నాకు తెలియదు" అంటాడూ; అనసీ. ఆ ఆసామీ మళ్ళా వచ్చినపుడు చూచుకొందాము. సాధారణంగా రాడు. పోనీలే వెధవ బాకీ అనుకొంటాడు. అప్పులు తీర్చడానికి ఇదొక మార్గము మటుకు అవును. దీనికి "జంకిన్ సన్ మెథడ్" అని పేరు. ఎందుకు వచ్చిందంటే ఆ పేరు "గోల్డుస్మిత్" వ్రాసిన "వికార్ ఆఫ్ వేక్ ఫీల్డు"లో "జంకిన్ సన్" అనే వేదాంతి, "డాక్టరు ప్రిమ్‌రోజు"కు తాను బాకీపడిన మొత్తమును ఈ పద్ధతిలో తీర్చివేస్తాడు.

నీవు అల్లాగ వాళ్ళ ఊళ్లో పెద్దమనిషికి ఉత్తరం ఇచ్చి పంపిన తరవాత ఓ పని చెయ్యాలె. ఆ పదిరూపాయలూ రెండుసార్లు రెండు అయిదులు ఇచ్చేసినట్లూ, ఆయనకు ఆ విషయం జ్ఞాపకం లేక మళ్ళా మళ్ళా అడిగి నిన్ను అల్లరి పెడుతూ ఉన్నట్లూ అందరితోనూ చెప్పుకొని గోలపెట్టవలె. ఆ తరువాత అతడు చప్పబడి ఊరుకొంటాడు.

ఈ చేబదుళ్ళు ఇచ్చిన వాళ్ళు నిన్నేమీ చేయలేరు. అందుకని నీవు ధైర్యంగా ఉండవచ్చు. కొన్నాళ్లు అయినతరువాత అంతా ఆయన్నే తిడతారు వాడికిఅప్పు ఎందుకు ఇచ్చావయ్యా అని! అప్పుఇచ్చినందుకు విచారపడవలసింది ఆయన. తెచ్చుకొన్నవాడివి నీకేం బెంగ!

అప్పు ఇచ్చిన ఆసామి ఎక్కువగా కేకలేస్తే నీవు ఏ మాత్రమూ భయపడకు. అరిచే కుక్కలు కరువవు అన్న సామెత జ్ఞాపకం తెచ్చుకో.

ఎవరైనా ఇంటిముందు నిలువబడి పెద్దగా కేకలేస్తున్నపుడు నీవు లోపల గడియ పెట్టుకొని మంచంపై పడుకొని దుప్పటి కప్పుకోనడము ఒక పద్ధతి. చూచిన వాళ్ళు ఎంత శాంత మూర్తిరా అని సిన్నె మెచ్చుకొంటారు.

లేకపోతే, ఆ ఆసామి వెళ్ళిపోయిన తరువాత నీవు బైటికివచ్చి అతడు తిడుతున్నప్పుడు, నీవు ఇంట్లో లేనట్లూనీవు ఇంట్లో లేనపుడు అతడు ఏదో అని పోయినట్లూ నటించడము రెండో పద్ధతి. ఈ రెండో పద్ధతే అన్నివిధాల ఉత్తమమైనదని నా అభిప్రాయము.

అప్పుడు నీవు బయటికి వచ్చి ఏ విధంగా చెప్పవలసి ఉంటుందో తెలుసా ? చాలామందికి ఈ విషయం తెలియక "ఏదో పది రూపాయలు ఇవ్వాలె ఆయనకు ! దానికోసం ఇంత గోల చేస్తున్నాడు" అని నిజం చెప్పేస్తారు. అల్లాగ చెపితే నీ గౌరవము ఏమైనా ఉంటుందా! నీ ప్రతిష్ఠ ఆ రోజుతో గంగలో కలిసినట్లే కదా? ఛా! ఛా! అల్లాగ చెప్పకూడదు. ఏమని చెప్పవలెనూఅంటే:

"ఏమీలేదండీ, ఆ సూరయ్య లేడూ వాడికీ... పదిరూపాయలు కావలసివచ్చింది. పాపం, పిల్లా జెల్లా

కలవాడు. పెళ్ళాం ఆసుపత్రిలో ఉన్నది. అటువంటి ఇబ్బందులలో ఉండి పదిరూపాయలు అప్పు అడిగాడు. సమయానికి నాదగ్గర చిల్లరలేకపోయింది. ఈ పెద్దమనిషి అక్కడే వుంటే, 'పోనీ నీవు ఈయవయ్యా, బీదముండా కొడుకు. ఆపదలో ఉన్నాడు' అన్నాను. ఇచ్చాడు. ఆ సూరయ్య ఉన్నవాడా ఏమన్నానా! అదుగో ఇస్తాను ఇదిగో ఇస్తాను అని కాలం గడిపేస్తున్నాడు.

"ఈ పెద్దమనిషి. నీవు 'ఇయ్యమంటే ఇచ్చాను. నీ ముఖం చూచి ఇచ్చానుగాని వాడి ముఖం చూచి ఇచ్చానా! ఆ పదీ నీవు ఇయ్యి' అంటాడు.

"వాడి దగ్గర వసూలు చేసి ఇస్తానయ్యా అంటే వినడే! బహు తొందర మనిషి. ఆ పదీ నేను ఇయ్య లేక కాదు. కావాలంటే ఇప్పుడు ఈ క్షణంలో విసురు పుచ్చుకొని ముఖాన పారెయ్యగలను. కాని అది వ్యవహారమా చెప్పు?

"వాడివ్వకపోతే నేను ఇస్తానయ్యా అంటే వినక ఇంటి మీదకొచ్చి నేను లేనిసమయంలో అల్లాగ కేకలేస్తాడు, ఇదేమైనా పెద్దమనిషి తనమేనా!

"చూచావా, రత్తయ్య బావా ఇల్లాగ ఉన్నది ప్రపంచం! మంచికి కాలం కాదయ్యా! వాడేదో ఆపదలో ఉన్నాడని నేను దయ దలచి ఇప్పించాను గదా ఆ సంగతి అర్థం చేసుకోవద్దటయ్యా ఈ పెద్ద మనిషి మటుకు!

"ఎంత అప్రదిష్ట! పోనీ పారేద్దామా అంటే ఎంత మందికని ఇయ్యగలమయ్యా బావా నీవే చెప్పు. మొన్న ఆ నాగిగాడికి ఏదో గండ కత్తెర వస్తే ఇరవై రూపాయలు ఇయ్యడము నీవు ఎఱుగుదువుగదా! * గొల్ల సీతమ్మకు నిన్ననేగా అయిదురూపాయలు ఇచ్చింది! ఏమంటావు? ఇల్లాగ ఎంతమందికని ఇయ్యగలమయ్యా! ఏదో ఉన్నదిగదా అని పారేసుకొంటామా? ఏమంటావు బావా! మా ఆవిడ గోల పెడుతూనే ఉన్నది 'అందరి సంగతి నెత్తినేసు కోకండీ' అని! నేనే వినలేదు". ఇల్లాగ కథ లాగ చెప్పెసెయ్యి.

ఇందులో నేర్పు ఎక్కడ ఉన్నదీ అంటే ఆ సూరయ్యకు నీవు పది రూపాయలూ ఇప్పించినట్లు చెప్పినా ఆ సూరయ్య ఎవరో చస్తే చెప్పకూడదు. అంతగా అడిగితే "ఉన్నాడు లేవయ్యా చింత గుంట పాలెంలో. వాడి బ్రతుకు బైట పెట్టడము ఎందుకూ !" అను.

నీవు ఎంతో కరుణార్ద్ర హృదయుడవు అయి నట్లూ, ఎంతమందికో ఆపద సమయంలో ఇల్లాగ అడ్డు

---

* నిజానికి ఆ రత్తయ్యకు నీవు ఇరవై ఇచ్చినసంగతి తెలియదు. నీకే తెలియదాయె ఈ క్షణమువరకూ! అయినా నీకు తెలుసుగా బావా అంటే, ఏబ్బే నాకేం తెలియదు అని అవతల పెద్ద మనిషి చటుక్కున అనడు. మాట్లాడక ఊరుకొంటాడు. ఇల్లాగ నీకు తెలియందేమిటి బావా అనడము మాట నేర్పు.

పడుతూ ఉండడము నీ స్వభావము అయినట్లూ, ఊళ్ళో ఎవరికి ఎవరు అప్పు ఇచ్చినా నీ ముఖం జూసే ఇస్తూ ఉన్నట్లూ వినేవాళ్ళు అనుకొనే లాగున చెయ్యడంలో నీ వాగ్వైదుష్యము ప్రదర్శింప వలసి ఉంటుంది.

ఇంతకు ముందే గొల్ల సీతమ్మకూ, చాకలి నాగులుకూ ఒకటీ, అరా, ఆపద సమయంలో ఇచ్చి ఇల్లాంటి కీర్తి సంపాదించి పెట్టుకోవడము కూడా అవసరమూ అన్న సంగతి నీవు ఈ పాటికి గ్రహించే ఉంటావు !

ఒక్క విషయం చూడు. ఆ గొల్ల సీతమ్మకూ వాళ్ళకూ నీవు సాహాయము చేసి ఉండడము నిజమే అది అవతలి వాళ్ళకు తెలిసి ఉంటే నీవు చెప్పిన కథ అంతా నిజమై కూర్చుంటుంది.

జీవితంలో, మానవ సాంఘిక వ్యాపారాలలో ఇది ఒకానొక పరమ రహస్యం. ఏమిటీ అంటే, కాసిని పాలు తీసుకొని ఆ పాలలో నీళ్ళు కలిపి అన్నీ పాలేనని డబాయించ వచ్చుగాని, వట్టి నీళ్ళలో ఇంకా కాసిని నీళ్లు కలిపి అవన్నీ పాలు అని అంటానికి వీలులేదు. అల్లాగే ఒక పాలు సత్యంలో పదిపాళ్ళు అసత్యం కలిపి అంతా సత్యమైనట్లు ప్రచారం చెయ్యడము తెలివైన వాడు చేసే పని. కానిబొత్తిగా అబద్ధాలను నిలబెట్టలేము అన్న సంగతి గుర్తుంచుకో !

ఇంకొక ముఖ్యమైన విషయము చెప్పి ఈ ప్రకరణం ముగిస్తాను. ఇల్లాగ చిల్లర అప్పులు చేసేవాళ్ళు తమవద్ద ఖరీదైన వస్తువులేమీ అట్టి పెట్టుకోకూడదు. బంగారపు ఉంగరాలు, ఖరీదైన ఉత్తరీయాలూ నీవద్ద ఎప్పుడూ ఉండకూడదు. ఒక లావుపాటి చేతికఱ్ఱ పట్టుకొని తిరుగుతూ ఉండడము ఎందుకైనా మంచిది. దానితో ఎప్పుడు ఏమి అవసరము వస్తుందో చెప్పలేము కదా!

ఉన్న ఊళ్ళో ఇల్లాగ చేతనైనంతవరకు అప్పు చేసి, ఇంతవరకూ సూచించిన మార్గముల ననుసరించి వాటిని తీర్చడము జరిగిన తరువాత ఇక ఆ ఊళ్లో ఉండి ప్రయోజనము లేదు. వెంటనే మరో ఊరికి బదిలీ చేయించుకొని ఆ వూళ్లో మొదలు పెట్టి మళ్ళీ ఈ వ్యాపారం సాగించడము ఎంతైనా ఉత్తమము!

8. ధర్మసూత్ర నిరూపణ

అప్పుచేసే పద్ధతులను గురించీ సక్రమంగా ఆ అప్పులను తీర్చ వలసిన బాధ్యతను ప్రతివాడూ గుర్తించి ఏ విధంగా తీర్చవలెనో ఆ విషయాన్ని గురించీ సమగ్రంగా పరామర్శచేసినాను. ఇక ఒక్కవిషయము చెప్పి ఈ పుస్తకం ముగిస్తాను. ఆ విషయము ఇదివరల్లో చెప్పినదే అయినా అది చాలా ప్రాముఖ్యంగల విషయము కాబట్టి మరొకసారి నొక్కి వక్కాణించదలచు